

Lahden kaupungin esteettömyyssuunnitelma ajalle 2024–2026

Sisällys

1 Taustaa esteettömyyssuunnitelmalle.....	3
2 Esteettömyystietoa	4
3 Esteettömyyden nykytila Lahden kaupungilla	6
4 Esteettömyyden kehittäminen	9
4.1 Esteettömyyden johtaminen	9
4.2 Arviointi ja seuranta	11
4.3 Kehitystarpeet ja toimenpiteet	11
4.3.1 Konsernihallinnon palvelualue.....	12
4.3.2 Kaupunkiympäristön palvelualue.....	12
4.3.3 Sivistyksen palvelualue	13
5 Liitteet	15

1 Taustaa esteettömyyssuunnitelmalle

Lahden kaupungin esteettömyyssuunnitelmassa määritellään toimenpiteet esteettömyyden edistämiseksi kaupungin palvelualueiden toiminnassa. Suunnitelmassa halutaan painottaa konkreettisia toimenpiteitä yhdenvertaisen ja esteettömän kaupungin kehittämiseksi.

Reunaehdot esteettömyystyölle asettavat lainsäädäntö ja säädökset, erityisesti perustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki sekä Suomen ratifioima YK:n vammaisyleissopimus, mutta myös erityislaeissa, kuten maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä vammais- ja vanhuspalvelulaissa on esteettömyyteen kytkeytyviä säännöksiä.

Esteettömyys ottaa huomioon ihmisten erilaisuuden eikä erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Lahden kaupunki haluaa tämän esteettömyyssuunnitelman myötä omalta osaltaan toteuttaa yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaista viranomaisen yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämismääräyksiä. Myös toimintaympäristön muutokset, kuten esimerkiksi väestön ikääntyminen, aiheuttavat lisää tarpeita esteettömyyden edistämiseksi.

Esteettömyyssuunnitelman tavoitteena on selkeyttää vastuita esteettömyysasioista ja kehittää esteettömyyden johtamista. Toisena tavoitteena on lisätä esteettömyyksen suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta. Lisäksi suunnitelma toimii esteettömyystietoisuuden lisääjänä ja yhdenvertaisuuden edistäjänä.

Esteettömyyssuunnitelman lähtölaukauksena toimi Lahden kaupungin vammaispoliittinen ohjelma. Lahden kaupunki perusti kesäkuussa vuonna 2020 uuden työryhmän, jonka tehtävä oli päivittää kaupungin vammaispoliittinen ohjelma. Vammaispoliittinen ohjelma haluttiin laatia kaupungin tueksi vahvistamaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Työryhmä valmisteli Lahden uuden vammaispoliittisen ohjelman vuosille 2021–2024.

Ohjelma sisältää vammaispolitiikan periaatteet ja vammaispolitiikan toimenpiteiden linjaukset vuoteen 2024 asti. Yhtenä toimenpiteenä vammaispoliittisessa ohjelmassa määriteltiin, että Lahteen laaditaan suunnitelma esteettömyydestä.

Vammaisneuvosto kutsui koolle esteettömyystyöryhmän, joka valmisteli esteettömyyssuunnitelman laatimista. Riesa Consultative Oy toimi yhteistyössä esteettömyystyöryhmän kanssa esteettömyyssuunnitelman laatimisen kumppanina ja osallistui myös vammaisneuvoston kokouksiin suunnitelman laatimistyön eri vaiheissa.

2 Esteettömyystietoa

Esteettömyydelle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää mutta yleisesti esteettömyydellä tarkoitetaan rakennettua ympäristöä, jonka suunnittelussa on huomioitu ihmisten monimuotoisuus ja erilaiset toimintakyvyt. Esteetön ympäristö tukee jokaisen mahdollisuutta toimia ja osallistua yhdenvertaisesti. Esteettömyyteen kuuluu liikkumisympäristön lisäksi myös kuulemis- ja näkemis- ja muun aistiympäristön esteettömyys. Kun esteettömyyden käsitettä laajennetaan, voidaan siihen katsoa kuuluvan myös kommunikaatioon ja ymmärtämiseen liittyvät asiat.

Liikkumisympäristön esteettömyydellä tarkoitetaan fyysistä esteettömyyttä, johon kuuluvat mitoitukset esimerkiksi kynnysten ja ovien leveyksien osalta sekä mahdollisuus ylittää tasoerot hissillä tai luiskalla. Näkemisympäristön esteettömyyteen kuuluvat hyvä valaistus, kontrastit ja selkeät opasteet sekä tasoerojen merkitseminen. Kuulemisympäristön esteettömyydessä keskeistä ovat hyvä akustiikka, toimiva äänentoisto sekä kuulemisen apuvälineet kuten induktiosilmukat. Kun puhutaan ymmärtämisen esteettömyydestä, tulee tilojen suunnittelussa huomioida tilojen helppo hahmotettavuus ja opasteissa niiden selkeys. Tässä suunnitelmassa otettiin huomioon myös kaupungin palveluiden ja kohtaamisen esteettömyys, jotka yhdessä rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutumisen kanssa mahdollistavat tosiasiallisen osallisuuden.

Esteetön ympäristö on välttämätön henkilöille, joilla on toimintarajoite, mutta kaikki hyötyvät esteettömästä ympäristöstä. Keskeinen käsite esteettömyyden rinnalla on saavutettavuus, jota usein käytetään esteettömyyden synonyymina. Saavutettavuudella tarkoitetaan kuitenkin usein muuta kuin fyysistä ympäristöä eli esimerkiksi palveluita, viestintää, verkkopalveluja ja asenteita. Verkkopalveluiden saavutettavuudella mahdollistetaan, että palvelun käyttö on mahdollisimman helppoa ja esteetöntä kaikille käyttäjille. Esteettömyys ja saavutettavuus ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus elää itsenäisesti ja osallistua kaikilla eri elämänalueilla.

Esteettömyyttä määrittelevät lait ja asetukset, joista keskeisiä ovat:

- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016)
- Perustuslaki (731/1999) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- Asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017)
- Saavutettavuusdirektiivi (2102/2016)
- Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019)

Esteettömyyteen kytkeytyvää ja osallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä on myös vammaispalvelulaissa ja vanhuspalvelulaissa. Hyvinvointialueiden tarjoamat vammaispalvelut, kuten esimerkiksi kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen apu, määrittelevätkin eri tavalla toimintarajoitteisen henkilöiden mahdollisuutta osallistua ja käyttää kaupungin palveluita. Näiden lisäksi on esteettömyyteen liittyviä direktiivejä ja standardeja, kuten esteettömyysdirektiivi, induktiosilmukajärjestelmän suorituskyvyn määrittelevä standardi sekä hissien suunnittelua ja rakentamista koskevat turvallisuusohjeet.

Keskeinen esteettömän ympäristön käytännön suunnittelutyötä ja itse toteutusta ohjaava ohje on Ympäriministeriön ”Esteetön rakennus ja ympäristö”-opas. Muutaman kaupungin yhteistyönä vuonna 2004 tuotettiin myös SuRaKu-ohjeet, jotka ovat katu-, viher- ja piha-alueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon liittyviä esteettömyysohjeita.

Lisäksi kunnilla ja kaupungeilla on omia esteettömyysohjeistuksia ja -oppaita sekä tyyppipiirustuksia esteettömästä rakentamisesta. Myös Lahden kaupungilla on omia sisäisiä ohjeistuksia, joita käytetään suunnittelun tukena.

3 Esteettömyyden nykytila Lahden kaupungilla

Esteettömyyssuunnitelman pohjana on käytetty kyselyitä, jotka teetettiin tammi-helmikuussa 2023 Lahden kaupungin asukkaille ja työntekijöille. Kyselyillä selvitettiin kaupungin palveluiden ja toimintojen esteettömyyden nykytasoa sekä kehittämistarpeita. Asukaskyselyssä esteettömyyden toteutumista tarkasteltiin asiakasnäkökulmasta ja palvelualueille suunnatussa kyselyssä palvelualueiden työntekijöiden näkökulmasta. Lahden kaupungin palvelualueisiin kuuluvat konsernihallinnon palvelualue, sivistyksen palvelualue ja kaupunkiympäristön palvelualue. Palvelualueiden työntekijöille tehtiin kyselyn lisäksi syventäviä haastatteluita. Asukaskyselyn toteutti Lahden kaupunki ja palvelualueiden kyselyn ja haastattelut Riesa Consultative Oy.

Molemmat kyselyt toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella ja haastattelut olivat etähaastatteluita. Asukaskyselyyn saatiin 142 vastausta ja palvelualueiden kyselyyn 27. Palvelualueiden työntekijöiden haastattelut toteutettiin helmi-maaliskuussa 2023 ja haastatteluja oli yhteensä 13.

Asukaskyselyssä esteettömyyskysymykset koskivat kaupungin palveluita. Kyselyssä vastaaja valitsi palveluista sen toimipisteen, jota käyttää eniten ja tämän jälkeen vastaaja arvioi kysymyksittäin esteettömyyden toteutumista kyseisessä toimipisteessä. Tämän lisäksi jokaiseen palveluun liittyen oli avoin kysymys, johon oli mahdollista tarkentaa antamia vastauksia.

Asukaskyselyn vastauksista on koottu taulukkoon (taulukko 1) keskiarvot kaupungin palveluiden esteettömyyden nykytasosta. Esteettömyyden tasoa arvioitiin asteikolla 1–5, jossa yksi (1) oli ”Huonosti” ja viisi (5) ”Hyvin”. Parhaat keskiarvot saivat päiväkodit, monitoimitalot ja koulut ja heikoimmat linja-autopysäkit, yleiset alueet ja kulkuväylät.

Taulukko 1. Lahden kaupungin palveluiden esteettömyyden nykytaso.

Palvelu	Vastaajia	Keskiarvo
Päiväkodit	49	4,3
Monitoimitalot	41	4,1
Koulut	55	4,1
Nuorisotila	29	4
Kirjastot	122	3,9
Lahti-piste	96	3,9
Sibeliustalo	93	3,9
Malva	8,5	3,9
Sisäliikuntapaikat	52	3,9
Palvelutori	95	3,8
Kaupunginteatteri	103	3,8
Uimahallit	95	3,6
Ulkoliikuntapaikat	66	3,3
Seutuliikenteen bussit	99	3
Linja-autopysäkit	98	2,9
Yleisillä alueet ja kulkuväylät	97	2,7

Asukaskyselyssä kysyttiin myös, mitkä ovat tällä hetkellä esteettömyyteen liittyen tärkeimpiä kehittämiskohteita Lahdessa ja esiin nostettiin esimerkiksi talvikunnossapito, penkkien lisääminen kävelyreiteille, suojateiden muokkaaminen esteettömiksi ja esteettömät luontokohteet. Hyvinä esimerkkeinä Lahden esteettömistä kohteista puolestaan nostettiin asukaskyselyssä esiin muun muassa Malva, Sibeliustalo ja Pääkirjasto.

Palvelualueille suunnattuun kyselyyn vastasivat kaupungin työntekijät ja kyselyssä oli kysymykset, joilla selvitettiin millaisia toimenpiteitä esteettömyyden edistämiseksi on tehty, millaisia vaikutuksia niillä on ollut, mitkä asiat ovat tukeneet/vaikeuttaneet esteettömyyden edistämistä, millainen esteettömyyden nykytaso on ja miten tulevaisuudessa esteettömyyttä tulisi kehittää.

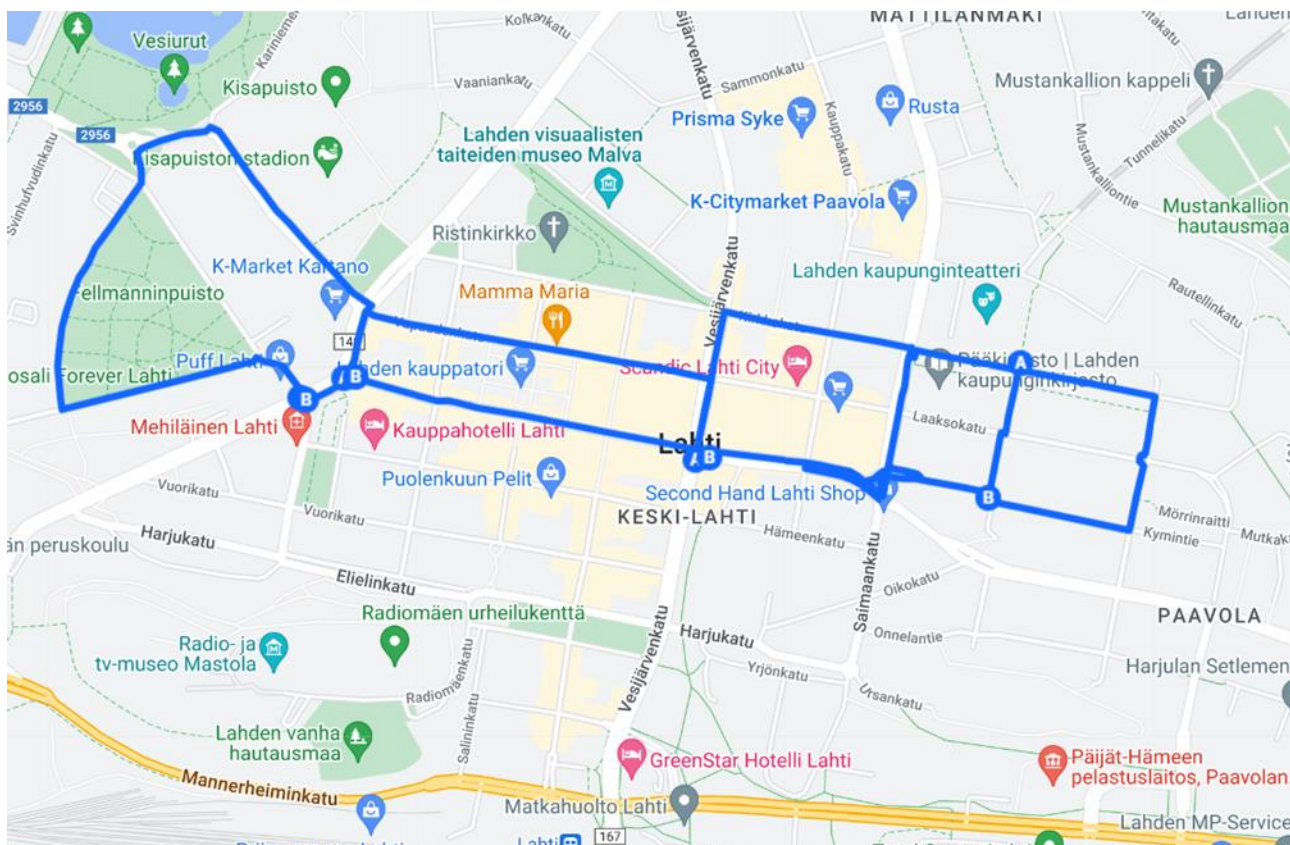
Vastaajien mukaan palvelualueiden esteettömyyden edistämistyötä on tukenut tietoisuuden lisääntyminen aiheesta, esteettömyyden huomiointi osana toimintamalleja sekä yleisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden eteen tehty edistämistyö. Lisäksi esiin nostettiin kaupunkitasoisten linjausten ja ohjeistusten tärkeä rooli esteettömyyden edistämistyössä. Esteettömyyden edistämistä vaikeuttavat taloudelliset resurssit, epäselvät vastuunjaot ja kokonaisuohjauksen puute esteettömyyden osalta sekä se, ettei suunnitteluvaiheessa kuulla tarpeeksi henkilöitä, joilla on esteettömyysosaamista.

Palvelualueille suunnatun kyselyn vastauksissa sekä haastatteluissa vastaajat selkeästi tunnistivat ja nimesivät asioita, jotka tulevaisuudessa vaativat kehittämistä esteettömyyden osalta. Vastauksissa tuli konkreettisia kehitystarpeita esimerkiksi induktiosilmukoiden ja ovien avausmekanismien osalta, mutta myös oman ja palvelualueen osaamisen kehittämiseen liittyviä tarpeita. Keskeisenä nostona oli perustason osaamisen vahvistaminen vammaisuudesta, erilaisista toimintarajoitteista ja esteettömyyden moniulotteisuudesta. Vastauksissa oli havaittavissa, että edelleen esteettömyys keskittyy paljon liikkumisympäristön esteettömyyteen ja kehittämistarpeena onkin tulevaisuudessa vahvistaa myös muiden esteettömyyden osa-alueiden huomioimista. Kyselyssä kysyttiin myös saatua esteettömyyspalautetta ja kävi ilmi, että palautetta esteettömyydestä pyydetään ja saadaan vähän, joka onkin tulevaisuuden kehittämistyötä otettava huomioon.

Osana esteettömyysuunnitelman valmistelutyötä suoritettiin myös Riesa Consultative Oy:n toteuttama esteettömyyskartoitus keskusta-alueella. Kartoitettu reitti kulki seuraavalla reitillä:

Aleksanterinkatu – Saimaankatu – Kymintie – Kannaksenkatu – Kirkkokatu – Vesijärvenkatu – Vapaudenkatu – Kartanonkatu/Jalkarannantie – Kariniemenkatu – Ståhlberginkatu – Paasikivenkatu – Hollolankatu – Aleksanterinkatu.

Poikittain Kymintien ja Kirkkokadun välissä Ainonkatu ja Ainonpolku sekä Saimaankatu.

Kuva 1: Kartoitettu reitti kartalla

Yleisesti voidaan todeta, että kartoitetun reitin osalta Lahden keskusta-alue on helppokulkuista ja esteetöntä. Kadunylitysten katukiven madallukset ovat poikkeuksetta oikeasti matalia ja helppokulkuisia apuvälineelle. Koko kartoitetun reitin osalta kulkuväylät ovat kiinteää ja luistamatonta materiaalia; joko asfalttia, kiveystä, laatoitusta tai kovaa hiekkatietä. Kartoituksesta nousseita kehitystoimia on nostettu osaksi esteettömyyssuunnitelmaa toimenpideosiossa ja koko kartoitusraportti löytyy suunnitelman liitteistä.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta Lahden ydinkeskustan alueen olevan kartoitetun reitin osalta vaivaton ja toimiva liikkumis-, kuulemis- ja näkemisympäristön osalta. Keskusta-alueella ei ole suuria esteettömyyspuutteita, vaan tehtyihin havaintoihin ja löydettyihin kehityskohtiin on saatavilla suhteellisen kevyin toimenpitein tehtäviä ratkaisuja. On kuitenkin huomioitava, että kaupunkiympäristön kartoitus tehtiin lumettomana aikana, joten kyselyissä esiin nousseet talvikunnossapidon haasteet eivät nousseet tässä esille. Myös kyselyissä esiin nousseet julkisen liikenteen ja pysäkkien esteettömyysaasteet eivät kuuluneet tähän keskusta-alueen kartoitukseen vaan ne on listattu omassa osiossaan suunnitelman toimenpiteissä.

4 Esteettömyyden kehittäminen

4.1 Esteettömyyden johtaminen

Esteettömyys koskee läpileikkaavasti Lahden kaupungin kaikkea toimintaa. Jotta esteettömyyden kokonaisvaltainen johtaminen on mahdollista, tulee roolien ja vastuiden olla määritelty myös esteettömyyden osalta. Selkeällä johtamismallilla pystytään vastaamaan palvelualueiden kyselyssä ja haastatteluissa esiin nostettuun kokonaisjohtamisen haasteeseen esteettömyyden kehittämisessä.

Jotta esteettömyys toteutuu kokonaisvaltaisesti palvelualueiden toiminnassa, tulee esteettömyys juurruttaa luonnolliseksi osaksi kaikkea toimintaa ja esteettömyyden kehittämistyötä tulee seurata säännöllisesti. Tällä hetkellä Lahden kaupungin esteettömyyden johtamisella ei ole selkeää vastuutahoa. Seuraavaksi esitetään toimenpiteitä, joiden avulla Lahden kaupunki voi parantaa esteettömyyden johtamista. Esteettömyyden johtamismallissa esteettömyyden johtaminen on selkeästi vastuutettu yhdelle henkilölle, esteettömyyskoordinaattorille. Esimerkiksi Turun, Helsingin ja Vaasan kaupungeilla on olemassa vastaavat tehtävänkuvat. Esteettömyyskoordinaattorin tehtävään ei ole tiettyä koulutusta, joka antaa valmiudet toimia tehtävässä, mutta etua työssä on esimerkiksi yhteiskuntatieteellisestä tai sosiaalialan koulutuksesta. Kustannusarvio rekrytoinnille on 50 000 €/vuosi sosiaalikuluneen.

Esteettömyyskoordinaattorin tehtäviä:

- Vastata kaupungin esteettömyyden kokonaisvaltaisesta kehittämisestä yhdessä palveluiden kanssa
 - Strategian suunnittelu ja ohjaus
 - Suunnitelmien priorisointi ja seuranta
 - Tuki muulle organisaatiolle
 - Raportointi kaupungin johdolle
 - Yhteistyö vammaisneuvoston kanssa

Esteettömyyskoordinaattorin tehtävän lisäksi luodaan esteettömyyden johtamiseen koko organisaation läpileikkaava malli, jossa on selkeät vastuut ja mittarit. Ehdotetaan, että tarvittavat toimitielimet seuraavat esteettömyystyötä ja että malli voisi olla alla olevan kaltainen.

Kaupungin lautakunnat	<ul style="list-style-type: none"> • Sitoutuvat esteettömyystavoitteisiin omien palvelualueidensa osalta • Seuraavat esteettömyyden etenemistä (6 kk välein), lautakunnille keskeiset toimenpiteet tiedoksi
Kaupungin johtoryhmä	<ul style="list-style-type: none"> • Varmistaa esteettömyyden kehittämisen resurssit • Seuranta esteettömyyden kehittämisestä 6 kk välein <ul style="list-style-type: none"> ○ Ensimmäisen vuoden 3 kk välein • Esteettömyydestä vastaavan johtajan nimeäminen • Hyväksyy ja tarkastaa keskeiset hankkeet
Esteettömyyskoordinaattori	<ul style="list-style-type: none"> • Tehtävänkuva yllä
Esteettömyysiimit	<ul style="list-style-type: none"> • Jokaisella palvelualueella on esteettömyysiimi, jossa jäsenenä esteettömyyskoordinaattori ja palvelualueiden palveluiden esteettömyysvastaavat <ul style="list-style-type: none"> ○ Esim. konsernihallinnon esteettömyysiimin jäsenet: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Esteettömyyskoordinaattori ▪ Elinkeino- ja työllisyyspalveluiden esteettömyysvastaava ▪ Konsernipalveluiden esteettömyysvastaava ▪ Tilakeskuksen esteettömyysvastaava • Ohjaavat esteettömyystyötä palvelualueilla • Pyrkivät varmistamaan esteettömyyden resurssit johtoryhmältä • Seuraavat esteettömyyden kehittämistä 3 kk välein
Palvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Esteettömyystoimenpiteiden omistajuus
Vammaisneuvosto	<ul style="list-style-type: none"> • Seuraa vammaispoliittisen ohjelman linjauksien toteutumista, jonka yhteydessä myös esteettömyyssuunnitelman toteutumista • Tukee esteettömyyskoordinaattorin työtä ja osallisuutta olemalla kaupunkilaisten edustajana

Esteettömyyden johtamista tukee esteettömyyden johtamisen työkalun käyttöönotto. Työkalun eli tähän tehtävään soveltuvan järjestelmän avulla voidaan kerätä monipuolisesti tietoa esteettömyydestä ja sen nykytilasta eri kohteissa, analysoida tietoa ja luoda toimenpiteitä sekä vastuuttaa niitä. Näin mahdollistetaan esteettömyyden kehittäminen yhä koordinoitummin ja kustannustehokkaammin. Työkalu myös mahdollistaisi sen, että esteettömyyden kehittämistä voitaisiin seurata ja mitata. Esteettömyyspalautteen käsittelyssä voidaan myös hyödyntää esteettömyyden johtamisen työkalua. Lisäksi palautekanavaan tulee selkeästi määrittää tapa käsitellä esteettömyyteen liittyvää palautetta. Esteettömyyteen liittyvä palaute tulee kerätä normaalia palautekanavaa pitkin, mutta esteettömyyspalaute tulee saada eroteltua muun palautteen joukosta.

4.2 Arviointi ja seuranta

Palvelualueet itse suunnittelevat toimenpiteiden toteuttamisaikataulun esteettömyysohjelman ohjelmakauden puitteissa. Seuranta tapahtuu luvussa 4.1. esitetyn esteettömyyden johtamismallin mukaisesti ja siinä ehdotetut toimenpiteet toimivat seurannan ja arvioinnin apuna.

Seuraavaksi esitellään palvelualueittain esteettömyyden nykytilaa, kehittämistarpeita ja konkreettisia toimenpiteitä Lahden kaupungin esteettömyyden parantamiseksi. Arvioinnin ja seurannan tueksi toimenpiteet on koottu myös taulukkomuotoon liitteeseen (Liite 1).

4.3 Kehitystarpeet ja toimenpiteet

Kyselyillä saatiin monipuolisesti eri tasoista tietoa esteettömyydestä aina pienistä muutostarpeista suurempiin kokonaisuuksiin liittyen. On tärkeää, että esteettömyyttä tarkastellaan monesta eri näkökulmasta kuten nyt eri kohderyhmille suunnatuilla kyselyillä tehtiin. Tässä ensimmäisessä esteettömyysohjelmassa toimenpiteissä tulee myös painottumaan syvällisempi esteettömyyden nykytilan selvittäminen esimerkiksi kohdennettujen esteettömyyskartoitusten avulla. Tässä luvussa käydään läpi yleisellä tasolla palvelualueittain kehittämistarpeita ja toimenpiteitä, joilla esteettömyyttä tulevaisuudessa parannetaan. Esteettömyysohjelman lopussa on liite, jossa on yksityiskohtainen luettelo toimenpiteistä ja vastuista.

Kyselyiden avulla saatiin myös hyvin yksityiskohtaista tietoa kehittämistarpeista, erityisesti asukaskyselystä. Asukaskyselyssä on tuotu esiin kehitysehdotuksia toimipisteittäin ja nämä on tärkeää käydä toimipisteissä läpi ja arvioida, mitkä kehitysehdotuksista vaativat toimenpiteitä ja millä aikavälillä ne toteutetaan. Tällä tavalla kehitystyö saadaan heti käyntiin, voidaan reagoida nopeasti pienempiin ja helposti toteuttaviin kehitystarpeisiin ja saman aikaisesti laajemmin lähteä käynnistämään esteettömyysohjelman toimenpiteitä.

Jokaiselta palvelualueelta nousi esiin, että perustason osaaminen vammaisuudesta, toimintarajoitteista ja esteettömyydestä vaatii kehittämistä. Tähän tarpeeseen vastataan koulutuksilla ja ensimmäisenä toimenpiteenä on selvittää, miten ja millaisille kohderyhmille koulutuksia lähdetään toteuttamaan. Toinen kaikkia palvelualueita koskeva asia on esteettömyysohjeistukset. Osassa palveluista ohjeistukset koettiin nykyisellään riittäväksi, kun taas toisissa ohjeistuksia kaivattiin lisää tai ne vaativat päivittämistä. Toimenpiteenä onkin kartoittaa ohjeistusten nykytilanne ja laatia suunnitelma lisäohjeistusten tuottamisesta ja olemassa olevien päivittämisestä.

Kolmantena kaikkia palvelualueita koskevana kehityskohtana on esteettömyyspalautteen kerääminen, sillä palvelualueille suunnatusta kyselystä ja haastatteluista kävi ilmi, että esteettömyydestä ei kerätä aktiivisesti palautetta ja esteettömyyspalautetta tulee tämän vuoksi myös suhteellisen vähän. Esteettömyyspalautteen keräämiseksi luodaan toimenpiteet, joiden avulla palaute saadaan kerättyä järjestelmällisesti ja siihen voidaan reagoida oikea-aikaisesti.

Viestinnän osalta tulevaisuudessa tulee kiinnittää huomiota esteettömyydestä viestimiseen. Toimenpiteenä onkin, että tehdään ohjeistus palveluiden esteettömyystiedon keräämiseksi ja tuottamiseksi. Esteettömyystieto on keskeinen osa esteettömyyttä ja kertoo kaiken keskeisen palvelun esteettömyyden nykytasosta. Esteettömyystiedon puute nousi esille kaikkien palvelualueiden osalta.

4.3.1 Konsernihallinnon palvelualue

Konsernihallinnon palvelualueeseen kuuluvat elinvoima- ja työllisyyspalvelut, konsernipalvelut sekä Tilakeskus-taseyksikkö. Palvelualueilla esteettömyyttä on parannettu koulutuksilla ja tuki- ja suunnittelumateriaaleilla sekä rakennetun ympäristön esteettömyystoimenpiteillä esimerkiksi Lahti-pisteellä. Kaupungin uudet nettisivut ovat saavutettavat ja sisällöntuottajia koulutetaan säännöllisesti saavutettavan sisällön tuottamisesta.

Lahden tapahtumapalveluissa esteettömyys on osa tapahtumaohjeistusta, mutta tapahtumien osalta ei ole kartoitettu, miten käytännön esteettömyys toteutuu ja onko esteettömyys huomioitu riittävän laajasti eritavoin toimintarajoitteiset henkilöt huomioiden. Tapahtumapalveluiden osalta esteettömyyden kehitystyö aloitetaan tarkemmalla nykytilan selvittämisellä. Tämän lisäksi tapahtumista tuotetaan esteettömyystietoa ja luodaan esteettömyyden tarkistuslista tapahtumapaikan valinnan tueksi kaupungin omille tapahtumille.

Viestinnässä on viime vuosina kiinnitetty erityishuomiota saavutettavuuden toteutumiseen niin verkkosivujen kuin sisällönkin osalta. Tämän lisäksi otetaan osaksi viestintää esteettömyydestä viestiminen ja tuetaan palvelualueita ja palveluita esteettömyystiedon tuottamisessa verkkosivuilleen. Tärkeää on saada selkokielen määrää myös lisättyä kaikessa kaupungin viestinnässä.

Haastatteluissa nousi erityisesti esiin, että esteettömyys nähdään usein pelkästään palveluiden käyttäjien kautta eikä niin, että esteettömän ympäristön tulee toteutua myös työntekijöille. Kaupungin tulee tulevaisuudessa edistää esteettömän rekrytointiprosessin toteutumista ja varmistaa, että esteettömyys toteutuu myös työympäristöissä.

4.3.2 Kaupunkiympäristön palvelualue

Kaupunkiympäristön palvelualueeseen kuuluvat kaupunkitekniikka, kaupunkisuunnittelu ja rakennus- ja ympäristövalvonta. Palvelualueen palveluissa esteettömyyttä on kehitetty muun muassa katutilassa reunakivien ja mitoitusten osalta ja huomiota on kiinnitetty kiinteistöjen esteettömään saapumiseen.

Valtakunnalliset ohjeet ja järjestöjen tuottamat materiaalit tukevat esteettömyyden huomioimisessa, mutta haasteena on, että esteettömyydelle ei ole ollut kaupunkitasolla yhteisiä tavoitteita tai linjauksia. Haasteeksi koettiin myös, ettei esteettömyyden toteutumisesta prosessien eri vaiheissa ole varmuutta kokonaisjohtamisen ja seurannan puuttumisen vuoksi, jolloin esteettömyys ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Näihin kehitystarpeisiin vastataan tällä esteettömyyssuunnitelmalla sekä esteettömyyden johtamisen mallilla, joka Lahden kaupungille nyt esteettömyyssuunnitelman myötä on luotu.

Ulkoilureittien osalta on jo tehty esteettömiä reittejä, mutta niitä tarvitaan selkeästi enemmän myös jatkossa. Esteettömien reittien osalta tulee luoda selkeät vastuunjaot palvelualueiden kesken sekä selvittää, millaisille reiteille on tarve ja suunnitelmallisesti edistää reittien toteuttamista. Tässä voidaan hyödyntää jo olemassa olevia ohjeistuksia esteettömistä luontopoluista.

Sekä haastatteluista että asukaskyselystä nousi esiin, että talvikunnossapito, pysäkkien ja tienylitysten esteettömyys vaativat kehittämistä. Haasteena on, että näillä osa-alueilla esteettömyys toteutuu vaihtelevasti eri alueilla. Onkin tärkeä tehdä suunnitelmallisesti alueelliset kartoitukset, tunnistaa esteettömyshaasteet ja luoda suunnitelma esteettömyyden parantamiseksi. Datan keräämisessä voidaan kaupunkiympäristössä hyödyntää joukkoistamista, jolloin kaupunkilaiset voivat osallistua tiedon keräämiseen ja tietoa saadaan kerättyä riittävän laajasti.

4.3.3 Sivistyksen palvelualue

Sivistyksen palvelualueeseen kuuluvat lasten ja nuorten kasvun vastuualue, osallisuuden ja tiedon vastuualue sekä liikunnan ja kulttuurin vastuualue. Palvelualueen kussakin vastuualueessa esteettömyyttä on kehitetty tarve- ja tilannekohtaisesti enemmän kohde kerrallaan kuin kokonaisuutena.

Kaikissa palvelualueen toiminnoissa haastatteluissa esiin nousee esteettömyystiedon puute. Erityisesti nuoriso- ja kulttuuripalveluiden osalta esteettömyystietoa tiloista ja palveluista kaivattaisiin, jotta kaupunkilaisia pystytään ohjeistamaan ja palvelemaan paremmin myös silloin kun esteettömyystarpeita on. Haasteena on myös ollut se, että aiemmin on tehty pistemäisiä esteettömyyskartoituksia, joiden tulokset eivät ole enää saatavilla, ajankohtaisia tai ne eivät johtaneet kehittämistoimiin. Koko palvelualueella toiveena olikin haastatteluissa kokonaisuuden hallinnan kehittäminen.

Monet palvelualueiden tiloista ja palveluista ovat kaupunkilaisten aktiivisessa käytössä, joten palautetta kaupunkilaisilta tulee jonkin verran. Myös ikääntyneet käyttäjät ovat erityisesti liikunnan ja kulttuurin vastuualueen palveluiden iso käyttäjäryhmä. Erityisesti kysytään, kuinka tiloissa pystyy toimimaan itsenäisesti ja miten löytää paikalle. Näihin kysymyksiin pystyttäisiin vastaamaan kattavalla esteettömyystiedon keräämisellä.

Liikkumisympäristön esteettömyys on ollut keskeisimpänä ja näkyvimpänä osana kehittämistoimissa sivistyksen palvelualueella ja monissa yksittäisissä kohteissa kuten esimerkiksi museoissa, sitä on viety eteenpäin. Kokonaisvaltaisuus kuitenkin puuttuu vielä. Näkemis- ja kuulemisympäristöjen osalta erityisesti kulttuuri- ja nuorisotiloissa todettiin kehittämistarpeita. Museoihin ja nuorisotiloihin tarvittaisiin pistekirjoitusopastusta sekä palveluita esimerkiksi näkövammaisille henkilöille. Myös kuulemisympäristön kannalta keskeisten induktiosilmukoiden tilanne koettiin heikoksi: joko tietoa silmukoista tai niiden käytöstä ei ole tai silmukoita ei ole keskeisissä tiloissa ja palveluissa laisinkaan.

Esteettömyyden tuominen kokonaisvaltaiseksi osaksi kaikkia toimintoja oli myös esillä. Esimerkiksi teatteritilojen osalta nostettiin esille, että katsojien osalta esteettömyys nousee jo esille, mutta esiintyjien esteettömyystarpeita ei ole huomioitu. Sama kävi ilmi esimerkiksi monitoimikeskus Takataskussa: siellä asiakasnäkökulmassa esteettömyyttä on jo ajateltu, mutta myös työntekijä- ja työkokeilijanäkökulmasta esteettömyyttä tulisi kehittää.

Koulujen osalta kaupungissa on siirrytty peruskorjattuihin tai uusiin tiloihin pikkuhiljaa ja kokonaisvaltaisesti tilanne on parantunut. Liikkumisen esteettömyys on näissä tiloissa laajimmin huomioitu, kun taas näkeminen ja kuuleminen ovat osa-alueita, joista ei ole ehkä niin paljoa

tietoa vielä. Koulujen osalta esiin nousi myös kysymys siitä, kuinka tuotetaan tietoa ja mahdollistetaan esteettömyys, jos esimerkiksi oppilaan huoltajat tarvitsevat saavutettavaa materiaalia tai esteettömiä tiloja. Myös esteettömyystieto kouluista ja päiväkodeista nousi esille. Tällä hetkellä on hankala löytää kootusti mistään tietoa niissä tilanteissa, kun täytyy löytää esteetön päiväkotitai koulu.

5 Liitteet

LIITE 1: Toimenpidelistaus taulukkomuodossa

Tässä liitteessä 1 on koottu toimenpiteet taulukkomuotoon arviointia ja seuranta varten. Kyselyistä ja haastatteluista on lisäksi tuotettu esteettömyystyöryhmän käyttöön yksityiskohtaiset koonnit toimenpiteiden suunnittelun ja toteuttamisen tueksi. Kaikkea kyselyillä, haastatteluilla ja esteettömyyskartoituksella kerättyä tietoa tullaan hyödyntämään esteettömyyden kehittämistyössä.

Toimenpiteet ovat esteettömyyssuunnitelman ajalle 2024–2026 ja palvelualueet itse aikatauluttavat toimenpiteiden toteutuksen ohjelmakauden aikana.

Yleiset toimenpiteet

Tavoite	Vastuutaho
Selvitetään mahdollisuus esteettömyyskoordinaattorin rekrytointiin esteettömyyden johtamismallin käynnistämiseksi.	Konsernipalvelut
Selvitetään mahdollisuus ottaa esteettömyyden johtamisen työkalu käyttöön.	Konsernipalvelut
Luodaan rakenne esteettömyyspalautteen keräämiseksi ja käsittelemiseksi.	Konsernipalvelut
Käydään asukaskyselystä saadut kehitysehdotukset palveluiden toimipisteissä läpi ja luodaan suunnitelma tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseksi.	Kaupungin palvelualueiden palvelut/yksiköt
Laaditaan suunnitelma esteettömyyskartoitusten toteuttamisesta. Suunnitelmassa otetaan huomioon kyselyissä sekä haastatteluissa saadut vastaukset kartoitustarpeista. Suunnittelussa hyödynnetään asukaskyselyssä saatuja arvioita toimipisteiden esteettömyyden nykytasosta. Kartoituksissa tarkastellaan esteettömyyttä työntekijä- ja asiakasnäkökulmasta.	Kaupungin palvelualueet
Laaditaan koulutus suunnitelma kaupungin työntekijöille ja huomioidaan koulutusten priorisoinnissa ja suunnittelussa kyselyistä ja haastatteluista esiin nousseet tarpeet.	Konsernipalvelut

Kartoitetaan kaupungin sisäisessä käytössä olevien esteettömysohjeistusten nykytila, päivittämistarve ja lisäohjeistusten tarve.	Kaupungin palvelualueet
Tehdään suunnitelma esteettömyystiedon keräämisestä ja tuottamisesta Lahden kaupungin palveluista henkilöstön ja kaupunkilaisten käyttöön.	Viestintäpalvelut
Laaditaan kaupungin tiloihin ja palveluihin yleinen opastusohjeistus, joka huomioi liikkumis-, kuulemis- ja näkemisympäristön esteettömyyden opastusuunnittelussa. Opastusohjeistus ottaa huomioon eri tilojen käyttötarkoituksen.	Kaupungin palvelualueet
Lisätään selkokielisen materiaalin tuottamista.	Viestintäpalvelut

Konsernihallinnon palvelualue

Tavoite	Vastuutaho
Parannetaan Palvelutorin näkemisympäristön esteettömyyttä ja opastusta.	Konsernipalvelut
Selvitetään suunnitelmallisesti kaupungin omien tapahtumien esteettömyyden nykytaso kuulemis-, näkemis- ja liikkumisympäristön esteettömyys huomioiden.	Elinvoima- ja työllisyyspalvelut
Tarkastetaan nykyisen tapahtumaohjeistuksen esteettömyysosiot esteettömyysasiantuntijalla ja tarvittaessa päivitetään ohjeistusta.	Elinvoima- ja työllisyyspalvelut
Luodaan selkeä malli, jonka mukaan tapahtumista tuotetaan esteettömyystietoa viestinnän tueksi ja verkkosivuille.	Elinvoima- ja työllisyyspalvelut Viestintäpalvelut
Käydään läpi kaupungin rekrytointiprosessit ja varmistetaan esteettömyyden toteutuminen rekrytointiprosessin eri vaiheissa ja koulutetaan HR-henkilöstöä aiheesta.	Henkilöstöpalvelut
Laajennetaan saavutettavuuden lisäksi osaksi viestintää myös esteettömyydestä viestiminen eli tuetaan palvelualueita ja palveluita esteettömyystietojen tuottamisessa.	Viestintäpalvelut

Vahvistetaan monimuotoisuuden ja esteettömyyden näkymistä kaupungin viestinnässä ja kuvastossa.	Viestintäpalvelut
Tehdään suunnitelma, jotta käyttäjälähtöinen esteettömyys saadaan otettua huomioon aina tarveselvitys- ja suunnitteluvaiheesta alkaen tilojen käyttötarkoitus ja palvelupolku huomioiden	Tilakeskus

Kaupunkiympäristön palvelualue

Tavoite	Vastuutaho
Selvitetään keinoja, joiden avulla esteettömyys saadaan nykyistä paremmin osaksi kiinteistöjen piha-alueiden suunnittelua, jotta esteettömyys toteutuu kokonaisvaltaisesti asuinrakentamisessa.	Kaupunkisuunnittelu
Selvitetään esteettömien ulkoilu- ja luontoreittien tarve, selkeytetään palvelualueiden vastuujakoa reittien suunnittelussa ja toteutuksessa ja luodaan pidemmän aikavälin suunnitelma esteettömien reittien toteuttamisesta.	Rakennus- ja ympäristövalvonta
Luodaan mallit ja ohjeistukset, joiden avulla voidaan varmistaa, että esteettömyyden eri osa-alueet osataan ottaa huomioon suunnittelutyössä. Tällä tavoin voidaan myös varmistaa, että esteettömyyttä toteutetaan aina tietyn tason mukaisesti, jolloin esteettömyyden huomioiminen ei ole yksittäisen suunnittelijan osaamisen vastuulla.	Rakennus- ja ympäristövalvonta
Tarkastellaan keinoja, joiden avulla liikekiinteistöihin voidaan nykyistä paremmin mahdollistaa esteetön kulku ja kuinka kiinteistön omistajia tuetaan esteettömyystoimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.	Rakennus- ja ympäristövalvonta
Käsitellään kaupunkialueen esteettömyyskartoituksesta saatu tieto ja luodaan suunnitelma kehitysehdotusten toteuttamiseksi.	Kaupunkitekniikka
Kartoitetaan suunnitelmallisesti bussipysäkkien esteettömyyden nykytaso ja luodaan pidemmän aikavälin suunnitelma esteettömyyden parantamiseksi. Varmistetaan, että myös näkemisympäristön	Kaupunkitekniikka

esteettömyys tulee huomioitua pysäkkien suunnittelussa.	
Luodaan urakoitsijoille tietopaketti esteettömän bussipysäkin toteuttamisesta.	Kaupunkitekniikka
Tunnistetaan ja selvitetään talvikunnossapidon esteettömyyttä heikentävät toimintamallit ja pyritään ehkäisemään niitä.	Kaupunkitekniikka
Varmistetaan, että julkisten liikennevälineiden esteettömyyden kehittämistyössä huomioidaan liikkumisympäristön lisäksi myös kuulemis- ja näkemisympäristön esteettömyyden toteutuminen.	Kaupunkitekniikka
Kartoitetaan suunnitelmallisesti tienylityskohtien nykytaso ja luodaan pidemmän aikavälin suunnitelma esteettömyyden parantamiseksi haastavissa kohdissa. Varmistetaan, että myös näkemisympäristön esteettömyys huomioidaan suunnittelussa.	Kaupunkitekniikka
Luodaan malli, jonka avulla suunnittelussa tunnistetaan, mihin kohteisiin ja alueisiin tehdään erikoistason esteettömyyttä.	Kaupunkitekniikka
Varmistetaan, että esteettömyys on riittävällä laajuudella mukana hankintaohjelmassa, kilpailutuksissa ja puitesopimuksissa.	Kaupunkitekniikka

Sivistyksen palvelualue

Tavoite	Vastuutaho
Varmistetaan, että on saatavilla saavutettavaa viestintää oppilaille ja huoltajille kouluista ja päiväkodeista.	Lasten ja nuorten kasvun vastuualue
Luodaan toimintamalli esteettömyystarpeita omaavien oppilaiden huomioimisesta väistöiloihin siirtymisen suhteen.	Lasten ja nuorten kasvun vastuualue

<p>Laaditaan esteettömysohjeistukset nuorisopalveluiden työntekijöille tilojen valinnan tueksi nuorisopalveluiden tapahtumia varten.</p>	<p>Lasten ja nuorten kasvun vastuualue</p>
<p>Museorakennuksen ja näyttelyiden esteettömyyttä kehitetään Samasta ovesta -saavutettavia kulttuurihistoriallisia kohteita ja Saavutettava näyttely -ohjeistuksen pohjalta. Asiakkaan kohtaamiseen on ohjeistus Kättä pidempää -opas asiakaspalvelun saavutettavuuteen. Opastusten saavutettavuuden osalta on Saavutettava opastus -ohje.</p> <p>https://www.kulttuuriakaille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_museot_ja_nayttelyt</p>	<p>Liikunnan ja kulttuurin vastuualue</p>
<p>Selvitetään mahdollisuutta tuottaa viittomakielisiä ja kuvailutulkattuja opastuskierroksia museoihin.</p>	<p>Liikunnan ja kulttuurin vastuualue</p>
<p>Aloitetaan selvitystyö haastatteluissa ja kyselyissä esiin nousseiden yksittäisten esteettömyshaasteiden korjaamiseksi teatteritiloissa ja liikuntapalveluissa.</p>	<p>Liikunnan ja kulttuurin vastuualue</p>
<p>Varmistetaan työhönvalmennuspalveluiden digipuolen päätteiden saavutettavuus.</p>	<p>Työllisyyspalvelut</p>
<p>Koulutetaan kaupungin työllisyyspalveluiden henkilöstö palvelemaan myös vammaisia henkilöitä työllisyyspalveluissa.</p>	<p>Työllisyyspalvelut</p>